

БОРИС АПРИЛОВ

ВЪЗПОМИНАНИЕ ЗА ЛОШИЯ ЧОВЕК

Катерчето е полегнало безпомощно върху няколко букови трупи, подпряно е отстрани като с патерици. Наоколо се простира каменна настилка, зеленее трева, цъфтят храсти, нощем светят флуоресцентни лампи. През деня по катерчето се гонят дечурлига, тежат му снегове, мокрят го дъждове, пече го слънце, корабчето лежи на сушата, сляпо, затворено, прозорчетата му са заковани с насмолена хартия, цялото е обковано с плоскости, опаковано е, така е зазимено, защитено от злосторници, от крадци и чака ли, чака своя час малко преди да замирише на лято. Тогава ще му махнат опаковката, ще го боядисат, до него ще долази един кран, ще го повдигне и внимателно ще го постави във водата – за кой ли път, може би за двайсети, двайсет години “Сирил” плава в добро и лошо време. Повече в добро време, разбира се – при лошо време риболовните корабчета нямат работа в морето. Дължината му е осем метра, а ширината му два метра и трийсет сантиметра, газите малко, корпусът му е покрит с епоксидна смола, тя го предпазва от ракушките, от морския червей. На вода корабчето се държи добре, стои упорито, притежава завидна възвращаемост при поклащане, така че можеш да му повярваш, да му повериш сигурността си. Ако вдигнем капака на задната палуба, ще открием помещението за мотора. Моторът е българско издание на пъркинз, петнайсет коня, винаги е в ред, готов да запали при всяко положение. На предната палуба е котвата, трябва да бъде там, но сега е в кубрика, няма нужда от нея, сега катерчето е на сухо, всяка дъсчица по него, всяка негова частица вече тръпне, напират към морето. Катерчето гледа от сушата как другите лодки се полюляват до кея, излизат от пристанището или се връщат. А Оня все не иде, няма го, забавя се нещо, сякаш този път рибата не го вика. Щурвалът стърчи самотен, кой да го подхване истински, само децата го въртят напосоки – те или си играят, или си въобразяват, че тръгват нанякъде. Вратата на кабината е закована, в кабината е тъмно, влажно, мирише на студ, на остатъци от зима, никой не е разковал капаците на илюминаторите, за да се видят койките, масата, столчетата, гардеробчетата, лавиците, библиотечката, мивката, кухничката, навигационните уреди, от които няма нужда, но все пак са там, заради самочувствието на капитана, да му напомнят за неосъществените намерения, за угасналите мечти по далечните острови. Той познава всяко заливче и всяко бурунче по това крайбрежие, оправя се и със затворени очи, тук капитанът не пътешествува, а лови риба. Само веднъж му се удаде да отпътува надалеч, но всичко се разви по суша, той отиде до Париж, там му продупчиха гърлото, премахнаха му говора, поставиха му клапа до адамовата ябълка, което от само себе си означаваше, че капитанът никога няма право да влезе или да падне в морето, ако му се ще да поживее още. Но да се върнем в кабината на неговото катерче, там са скътани чипаретата и обикновените въдици за попчета – други уреди за риболов той няма, мрежи няма, но лови много, прехранва се с риба, продава риба, налага му се да продава.

Като вярно куче е погледнало катерчето в очакване на своя господар, той ще дойде отдалеч, чак от София, ще разкове опаковката, корабчето ще изпръхти на свобода и ще се остави да го освежат с бяла боя по бордовете и палубите, малко зелено по буртиците и съвсем, ама съвсем малко черна боя за името и граничния номер. Кабината трябва само да се проветри и да се мине с мокър парцал навсякъде, леглата да се застелят с прани одеяла и нови чаршафи, но това е женска работа, върши я жена, която ще бъде тя тази година, ще се разбере скоро, капитанът ще я доведе от София. Жената ще остане известно време и ще се върне, ще пристигне друга, другата ще я смени друга и тъй нататък – при това положение корабчето се усмихва съзаклятнически – такива ми ти ги върши собственикът на “Сирил”, с това е известен.

По-умните му познати разправят, че по този начин капитанът избива комплекси заради niskия си ръст, смачкания си ръждив вид и дупката на гърлото. Жителите на градчето се пукат от любопитство, някои – от яд; не могат да проумеят кое в края на краищата кара млади хубави момичета да се набутат в тази кабина с това овъглено човече, но очевидци разправят, че дойде ли времето на която и да е от жените да си отива – плаче или пък дига скандал, заклева го друга да не стъпи след нея на палубата. Замина ли тя, вечерта пристига другата, дори може да са се разминали по въздушното трасе в обратни посоки. Новата влиза в корабчето, настанява куфара си и оглежда с любопитни очи безпорядъка на кабината. Новопристигналата е още бяла, нежна, с рокля, още не е нахлузила панталон и се готви да вечеря в казиното. Там вечерят новодошлите и втората вечер прекарват там, и третата, но постепенно потъват до шия в живота на корабчето и се сливат с него. Рибарите я виждат на пристанището или сред морето и си казват с полуусмивка: охо, новата вече е дошла; след това я преценяват, питат се дали е по-хубава от другата, по-ниска ли е, по-висока ли е; освен това веднага си личи дали е по-добра домакиня. Пристанището помни една, която щом пристигна, легна на своята койка и не стана от нея, пропадна в четенето на криминални романи, замина си почти бяла и само нощем караше капитана да вилнеят по дискотеките. Капитанът, какво да прави, вилнее, трябва, доказва, че го бива за повече неща. Ето защо катерчето е нетърпеливо и поглежда по посока към София, скучно му е на сушата, живее му се и на него. То е обърнато на изток, точно срещу морето и Острова, но сякаш гледа на запад и се ослушва, може би ще успее да чуе особения шум на симката.

Горкото корабче, не знае и как да знае, когато никой не му е казал, че капитанът е мъртъв. Няма го вече, няма да дойде, никой няма да види френската му капитанска шапка повече, нито пък ще съгледа него как лежи под своя плавателен съд с четка в ръка, с чукче или какъвто и да е друг инструмент. Чисто и просто изчезна, стопи се, отиде под земята – вместо на дъното, където е за предпочитане, капитанът отиде под земята като всички обикновени хора, на петдесет и няколко години, а на такава възраст морето му се струва на моряка най-сладко, тогава той го обича най-силно, има най-неотложна нужда от него. Всъщност човек би трябвало да се запита... да... капитанът наистина предизвиква недоумение и изтръгва от ума на хората въпроси. Аз например се питам често: господи, от какво е направено морето, материя ли е, дух ли е то, само частица ли е, или само цвят, съществува ли, или не съществува, та притежава тази притегателна сила да улавя в себе си и лошите хора, като капитана на “Сирил”? Защото не познавам по-голям егоист от него, по-самотен и недружелюбен скитник, по-неприятен обитател на нашия свят. Срещнеш го сред водната пустош, погледнеш да те поздрави, а той или ще те подмине с презрение, или ще ти кимне само с остатъка на изтръгната от дъното на душата си учтивост, за да не го разнасяш после по масите на кръчмите. А винаги го срещаш, дявол да го вземе, няма начин да се разминете с него, той е непрекъснато на вода, непрестанно гони рибата, устремено преследва знаците ѝ, тъй като разшифрова по свой собствен начин признаците за нейното движение, сякаш между него и рибните кервани съществува загадъчна емоционална връзка, каквато връзка сигурно съществува, мисля аз, между него и многовековните водни пластове на морето. Не знам, ще се осмеля да ви намекна, че все пак има нещо, някои хора просто се раждат с вградено устройство към морето, няма значение къде ще се родят, може на пет хиляди мили от водата. Ако не им се случи да видят морето, така и ще си умрат, без да знаят за него, но видят ли го, двамата се съединяват, химическата реакция ще се получи, ще се слепят и взаимно ще се оплодят. И кажете тогава, какво е това нещо море, какво съдържа в себе си, та превръща и лошите хора в мечтатели? Това се питаш винаги, когато срещаш капитана на “Сирил” сред пустошта.

Но от тази пролет това няма да ми се случи, освен ако не остане призракът му. Ние сме свикнали с него и не е изключено да си го проектираме в далечината като мираж – достатъчно е само да ни проблесне катерче или чуем равномерен шум на мотор. Това може да ни се случи по всяко време на денонощието, независимо какъв цвят е легнал над водата и под какъв ъгъл падат слънчевите лъчи – катерчето лети напред в гонитбата на рибата и я улавя.

Това е другият въпрос, ще отворя дума и за него. Добре, помислете си малко и кажете ще продължавате ли да вярвате още в традицията, или ще се разколебаете, защото, откакто се помним, знаем, че градчето-пристанище е известно като мястото, в което живеят най-знатните рибари. Така ли е? Така е, разбира се, това ни е известно не само от легендите, ами и от фактите, а и от литературата. Да, но капитанът на “Сирил”, който дойде някъде от най-вътрешната вътрешност на сушата, надмина всички рибари накуп, разби ги на пух и прах, взе им акъла и въпреки че го мразеха, те не могат сега да споменат името му без уважение. Защото той винаги ловеше повече риба от тях. Дори когато нямаше риба, когато всеки потомствен рибар се връщаше с празни ръце, нашият лош човек ще домъкне нещо със себе си. Той никога не показваше това нещо, неговата риба рядко се виждаше на бял свят, но всеки си знаеше, че “Сирил” докарва риба и как ще я изнесе навън, как ще я пласира – тайна, абсолютна. В това се състои именно чудото и повече не вярвам на легендите, защото видях, пред очите ми се разби легендата за потомствените рибари – появи се отнякъде някой, но съвсем сам, съвсем, съвсем самичък, у него ни традиции, ни професионални тайни, а гений. Кажете, защо геният не се роди измежду тях, а се пръкна другаде? Ленивото наследяване на уменията, отпушането по течението на традицията, липсата на размисъл? Да, рибарите от градчето, за което става дума, не са артисти. А той е творец. И лош човек, неприятен човек е капитанът, който вече не е жив; може да те обиди просто като се разминавате, без да те погледне дори, без да знае, че е минал край теб, нещо повече, без ти самият да знаеш, че си минал край него. Но коя е тази сила, господи, какво е туй чародейно чудо, тази фикция МОРЕ, която кара и лошите хора да падат на колене пред него?

Лежи сега корабчето върху земята, жестоко обидено, че не са го разковали. Приближа ли се до него, струва ми се, че ще изкрещи и ще отхвърли патериците си. Няма го крана да го повдигне, защото го няма капитана, капитанът лежи под земята. И ако неговият дух се смили над нас да ни позволи все пак сегиз-тогиз да го виждаме като мираж по вълните – добре, ако ли не – лошо, осиротели сме, тъжно е, когато от някоя красота изтръгнат една подробност, привидна уж, а се оказва важна. Лично аз не мога да предскажа какво бих чувствувал занапред, когато ще знам, че и най-силното напрегане на въображението ми няма да извика на живот силуета на бялото корабче в далечината, и да ви кажа ли, вече съм взел това корабче с въображението си и съм го поставил на почетно място в градчето, да ни напомня, че е имало един човек, боравил безпогрешно с материята море. За вечни времена.